

Fogarasi Zsuzsa

Új református templomok

Reményik Sándor közismert és mostanában sokat idézett *Templom és iskola* című versének refrénjét választotta címadóul az utóbbi évtized református templomépítészetét bemutató munka. Szerzője, Lőrincz Zoltán református lelkész, művészettörténész – egykor Takács Béla munkatársa a Debreceni Református Kollégium Múzeumában – ma a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola főiskolai tanára, a szakrális építészet kutatója, a kőszegi református kulturális élet szervezője.

Az anyag bemutatása autentikus. Ezt garantálja a szerző teológiai, liturgiai tájékozottsága, hogy jól ismeri a történeti, művészetelméleti kérdéseket, hogy rendelkezik az anyag művészettörténeti, stílári rendezésének képességével. A fenti képletből persze születhetett volna belterjes, hibákat, hiányosságokat palástoló-mentegető összefoglaló is. Lőrincz Zoltán munkája azonban nem ilyen, igényesség és őszinteség jellemzi. Nem elégszik meg ugyanis azzal, hogy csupán az utóbbi tíz év eredményeit leltárba vegye, kritizálja, hanem a mai magyar református templomépítés eredményeit történeti összefüggésben látatja. A kötet három szerkezeti egységre tagolódik. A szerző először – bevezetésként – alapos áttekintést ad a protestáns templomépítészet teológiai alapjairól, melyről eddig magyar nyelven csak el-

szórtan találhattunk irodalmat, majd áttekinti az ezen elméleti alapokon átalakított, megépült svájci és francia 16–17. századi templomokat. Kiemelkedő érdeme a kötetnek, hogy bár (elsősorban a francia) emléktanyag jó része megsemmisült, közli a fellelhető fennmaradt alaprajzokat, korabeli templombelső ábrázolásokat. Megismerhetjük a francia *Jacques Perret* (1600) és a német *Leonhard Christoph Sturm* (1712) tervjavaslatait templomot építő protestáns gyülekezetek számára. E történeti fejezet egészen a közelmúltig ismerteti az elmélet és gyakorlat igen sokszor eltérő utakat bejáró fejlődését. A tág horizontú, európai áttekintést a szerző a magyar templomépítészet kutatásának bemutatásával zárja.

A második szerkezeti egység koncentráltan a mai, magyar református templomok építéséről szól. Megvizsgálja, hogy milyen okok vezetnek a gyülekezteinket templom építtetésére, milyen elvárásokat fogalmaznak megrendelőként. Ezeket a szempontokat ütközteti a szerző a kötetben szereplő néhány templom építészeinek nyilatkozatával. Utalás történik arra a gazdasági, társadalmi, politikai közegre – a 90-es évek Magyarországra – melyben a "művek születnek". Ez utóbbi egyébként bővítésre, továbbgondolásra alkalmas. Végül stílusuk alapján csoportosítja a szerző

az tíz év alatt felépült 48 templomot (funkcionalista, organikus, posztmodern).

A kötet harmadik szerkezeti egységének gerincét az adattár adja. Ebben a megépült templomok leírása, alaprajza és színes fotója található.

A munka egésze a választott téma (a 90-es években épült, létező református templomok bemutatása) és a szerző által jól ismert elmélet, és az azoknak megfelelő, létező pozitív példák közötti feszültség feloldásával küzd. Mert bizony Fülep Lajosnak – aki maga is református lelkészként, teológusként, de csalahatatlan és megvesztegethetetlen kritikusként is szemlélte egyháza építészetét – 1917-ben írott kritikája ma is igaz. Ő a református templomépítészet, mint műfaj kapcsán egyetlen kritériumot tartott követendőnek: milyen legyen a református templom? Kálvinista. Azonban ennek a kritériumnak megfelelő jó példát hazánkban nemigen talált: "A századok alatt meggyökerezett gyakorlat végső eredményeképpen a kálvinista ember ma már más templomot el sem tud képzelni, mint katolikuszt". Mielőtt akár a könyv szerzője (aki szintén idézi Fülepet), akár jelen ismertetés írója a vallási békétlenség szítójaként tűnne fel, igyekszem hozzá tenni, hogy a 'kálvinista' jelleg itt lecsupaszított funkcionális, liturgikus értelmében használatos. Azaz éppen a kálvinizmus hitelveinek, liturgiájának következetes végiggondolásának kellene másféle térrendszerű, belsőépítészeti megoldású, másként "lakható" Isten hajlékát eredményeznie. Nem a hiányból – a katolikus templomoktól való eltérésből – kellene kiindulni, hanem abból a másságból, ahogyan egy reformá-

tus gyülekezet belakja a templomot, abból amit tesz: ahogyan a prédikációt hallgatja, ahogyan a keresztelés történik, ahogyan úrvacsoráznak...

Pamer Dóra a 30-as évek építészetéről értekezve megemlíti: "ismerve a magyar református templomok puritán belső kiképzését, fehérre meszelt falait, oltár nélküli egyszerű berendezését, várható lett volna, hogy ez az egyház valóban örömmel üdvözölje az új építészet dísz nélküli, sima formáit". Tudjuk, nem ez történt. S döntően nem ez történik ma sem, amikor egyébként is minden téren eluralkodik az igénytelenség. Azaz gyakran nem csak a kálvinista jelleg hiányát mutatják templomaink, hanem előfordul, hogy híjával vannak a jó ízlésnek is. A jelen termése bizonyos élénk tiltakozást váltana ki nagytiszteletű Fülep Lajos tanár úrból.

Vannak persze üdítő kivételek. A Lőrincz Zoltán által bemutatott 48 templom sorából kiemelkedik a budakeszi (tervezője: Basa Péter), a garai (Barta Ferenc), a kőszegi (Csete György), a mátészalkai (Lengyel István), a százhalombattai (Finta József) és a szigetcsépi (Nagy Béla, István Elemér). Ajánlom tehát a kötetet az építészet iránt érdeklődőknek, de elsősorban református gyülekezeteink presbitériumainak, lelkészeinek – a megrendelőknek. Alapos elméleti fejezetei miatt pedig gyakorló építészeink is hasznunkra forgathatják Lőrincz Zoltán könyvét.

(Lőrincz Zoltán: "Ne hagyjátok a templomot ..." Új református templomok 1990–1999, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2000)

Számunk szerzői

Balázs Ildikó 1965-ben született Marosvásárhelyen. Tanár, újságíró, a Nyíregyházi Főiskola oktatója.

Bodnár László 1970-ben született Sátoraljaújhelyben. Költő, a Zempléni Alkotókör Egyesület alapító tagja és elnökhelyettese.

Bolvári-Takács Gábor PhD, 1967-ben született Sárospatakon. A Matáv Szimfonikus Zenekar ügyvezető igazgatója, lapunk főszerkesztője.

Egey Antal (1903, Sátoraljaújhely -1994, Budapest) A sárospataki tanítóképző igazgatója, majd gimnáziumi tanár.

Egey Emese 1966-ban született Budapesten. Tanár.

Fehér József 1952-ben született Bodroghalomban. Irodalomtörténész-muzeológus, a sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeum igazgatója, lapunk szerkesztőbizottsági tagja.

Fogarasi Zsuzsa 1955-ben született Kecskeméten. Művészettörténész, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Múzeumának igazgatója (Kecskemét).

Fügedi János 1953-ban született Budapesten. Kinetográfus, az MTA Zenetudományi Intézete tudományos munkatársa, a Magyar Táncművészeti Főiskola adjunktusa.

Halmy Miklós 1931-ben született Erdőbényén. Munkácsy-díjas festőművész.

Hegyessy Gábor 1965-ben született Sátoraljaújhelyben. A sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeum muzeológusa.

Karasszon Dénes 1925-ben született Budapesten. Az állatorvostudomány doktora, a Magyar Orvostörténelmi Társaság tiszteletbeli elnöke.

Kosárka József 1951-ben született Sátoraljaújhelyben. Diplomata, nagykövet.

Kováts Dániel 1929-ben született Abaújnádasdon. Irodalomtörténész, nyelvész, ny. főiskolai tanár.

Orosz István 1935-ben született Mádon. Történész, az MTA doktora, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének egyetemi tanára, lapunk védnöke.

Szabó Csaba 1937-ben született Sátoraljaújhelyben. Tanár, diplomata.

T. Ágoston László 1942-ben született Tasson. Budapesten élő író.

Tornay Mari 1943-ban született Sátoraljaújhelyben. Költő.

Naconxipán. XIV. 1970. - Weöres Sándornak ajánlom.

**A művészet
örömet ad.**
**A tudás
önbizalmat ad.**

A Matáv hozzáad.

*A kultúra felbecsülhetetlen érték.
A Matáv évek óta jelentős mértékű
támogatással bizonyítja, hogy a műalkotás
és az alkotó műveltség mindannyiunkat
gazdagabbá tesz.*

• **matáv** a szavakon túl